

internațională, pentru a oferi cititorului o analiză convingătoare. Din fericire, cartea nu se păstrează în zona aridă a discursului academic, ci propune paranteze culturale și deschideri comparative necesare pentru o mai bună contextualizare a gazetăriei eminesciene. Ni se prezintă un scurt istoric al căilor ferate, al telegrafului sau al tiparului, prin intermediul cărora articolele lui Eminescu capătă un alt relief.

Fabrica de fraze ne oferă nu doar o radiografie a publicisticii eminesciene, ci și un chip din cerneală al poetului care și-a „descoperit vocația în activitatea gazetărească”. Ioan Milică îl surprinde pe Eminescu într-un moment de cotitură, pus în situația de a alege între literatură și gazetărie, opțiune automutilantă, care avea să-i aducă nopți nedormite, inamiciții și multă suferință. Cele două domenii nu sunt, de altminteri, incompatibile, ci complementare, eseistul insistând asupra faptului că „Peisajul variat și vast al publicisticii este, ca și opera literară, o oglindă a creativității eminesciene.” Ideea nu e deloc nouă. Au formulat-o, cu nuanțe și accente felurite, exegeți clasici ca Nicolae Iorga, G. Călinescu, Perpessicius sau Al. Oprea, dar și specialiști contemporani, de la Monica Spiridon la Iulian Costache. Ceea ce reușește Milică este să scoată analiza publicisticii eminesciene din patul procustian al lingvisticii și stilisticii și să contureze un profil convingător al unui gazetar care nu doar a scris, ci a și trăit ceea ce a scris, dedicându-se total, cu o vocație sacrificială unui demers relativ nou pentru cultura română: acela al jurnalismului cultural. Din acest unghi, Eminescu este un întemeietor, la o altă vârstă și într-o altă epocă, un ziarist modern, care a recurs la procedee din domeniul teatrului, pentru a pune în scenă un spectacol de idei și de limbaj unice în peisajul cultural al veacului său.

Adrian Jicu¹³

*

Cătălin Negoită (coord.), *Presa românească în comunism*, Galați, Galati University Press, 2022, 499 p.

Volumul coordonat de Cătălin Negoită include o selecție a lucrărilor prezentate la cea de-a XIV-a ediție a Congresului Internațional de Istorie a Presei, organizat de Asociația Română de Istorie a Presei la Galați, în anul 2021, manifestare care a avut ca tematică problematica presei românești în perioada comunistă. Înființată în 2007, Asociația Română de Istoria Presei desfășoară o activitate susținută în cercetarea de istorie a presei, reunind cadre universitare, istorici, bibliotecari, jurnaliști interesați de acest domeniu. Congresele anuale organizate de ARIP încă de la înființarea sa abordează, dintr-o perspectivă diacronică, diferite aspecte ale sistemului mediatic din România, Republica Moldova, presa comunităților românești din Serbia, Ungaria și Ucraina, devenind unele dintre cele mai prestigioase manifestări dedicate presei din comunitatea științifică românească.

La mai bine de 30 de ani de la căderea comunismului, studiile media acordă o mare importanță presei din epoca respectivă. Volumul coordonat de Cătălin Negoită aduce o contribuție semnificativă în planul cunoașterii și înțelegerii sistemului mediatic românesc din perioada recentă, alăturându-se altor apariții editoriale care

¹³ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.

analizează „colosul cu picioarele de lut” sau „rădăcinile culturale ale sistemului mass-media românesc”, după cum le numește, în lucrările sale, Peter Gross.

Pentru înțelegerea funcționării sistemului mediatic românesc din perioada comunistă este necesară o incursiune în „laboratorul” acestuia. Studiile incluse în volum abordează, monografic și analitic, presa centrală (Gheorghe-Ilie Fârte, *Reflectarea destrămării regimurilor comuniste din Blocul Estic în paginile ziarului „Scânteia”*), presa locală și regională (Livia Ciupercă, *Bereștiul în epoca „socialismului biruitor”, așa cum se reflectă în presa gălățeană*; Mariana Cernicova-Bucă, *Presa timișoreană și marile manifestații antiregim: 1956, 1989 ș.a.*), presa culturală (Alexandra Codău, *Cultul personalității în presa literară din perioada comunistă. Studiu de caz: „România literară”*), presa cultelor (Nicolae Dascălu, *Structura editorială a publicațiilor bisericești*), presa studentască din perioada comunistă (Angela Precup, *Revista studentască bilingvă „Thália” (Târgu Mureș, 1969-1973)*). Este abordată, de asemenea, presa minorităților din România (Ghiulșea Ismail, *Presa minorității tătare în anii comunismului (1945-1989)*, Carmen Ungur-Brehoi, *Ziarele maghiare în 1965 și cenzura comunistă. Studiu de caz „Előre” etc.*) și a comunităților istorice românești din afara granițelor actuale ale României – presa din Ucraina, Serbia, Ungaria (de exemplu, Eva-Iova-Șimon, redactor-șef al revistei *Foaia românească*, cea mai veche revistă a românilor din Ungaria, consemnează *Circumstanțe și încurcături la apariția primei reviste românești din Ungaria, de după 1945*). Presa din R.S.S. Moldovenească este analizată de Ion Domenco, *Regimul totalitar și „libertatea de gândire” în presa din R.S.S. Moldovenească, după 1944*.

Funcționarea presei comuniste este influențată de ideologia marxist-comunistă (Peter Gross, *Rădăcinile marxiste ale mass-media și cenzurii ceaușiste*), dar și de ideologia locală, de relația cu instituțiile statului (analizată de Răduț Bîlbîie în *Relația cu presa a instituțiilor din România în perioada 1974-1989*), de existența cenzurii (Laurențiu Șoitu, *Forme ale cenzurii. Cenzura e despre oameni*, Ilie Rad, *Despre autocenzură*), de scopul propagandistic (Mariana Bafană, *Reconstrucția realității în presa scrisă comunistă, prin limbaj de lemn și propagandă. Studiu de caz: ziarul „Contemporanul”*), de „limba de lemn” folosită în presa epocii (Ștefania Bejan, *Victoria perversă a limbii de lemn – „Eul” exclus*), de dezinformare și mistificare a realității, construind o „lume pară” (Oana-Andreea Nae, *„Fardarea minciunii” în presa românească din perioada comunistă*). Aceste dimensiuni structurale se regăsesc în toate formele de media, atât în presa scrisă, cât și la nivelul audiovizualului (Gabriela Nedelcu-Păsărin, *Memoriile și jurnalele – spațiu al confesiunilor radiofoniștilor*).

În perioada funcționării regimului comunist în România, activitatea jurnaliștilor, presa în ansamblul ei erau subordonate directivelor și intereselor propagandistice ale Partidului. Discursul mediatic de după celebrele teze din iulie 1971 aborda aceleași teme: „vizitele prezidențiale, discursurile și activitatea lui Ceaușescu, cuceririle revoluționare ale oamenilor muncii, performanțele care depășeau, întotdeauna, recordurile mondiale în agricultură, munca «eroică» a clasei muncitoare și, mai rar, articole privind etica și echitatea socialistă. Limbajul era standardizat. Toate articolele trebuiau să primească avizul cenzurii”¹⁴.

¹⁴ Gabriel Klimowicz, „Codul deontologic al jurnalistului comunist”, în Cătălin Negoită (coord.), *Presa românească în comunism*, Galați, Galați University Press, 2022, p. 318.

Ampla lucrare coordonată de Cătălin Negoită consemnează fiziologia acestei mistificări. Lecția trecutului totalitar se dovedește, astfel, extrem de importantă într-o perioadă în care rolul presei de mandatar al libertății de expresie este amenințat de ingerințe politice, de explozia informațională datorată noilor tehnologii de comunicare, de fenomene fake news care conduc la diminuarea considerației cu care a fost creditată, mult timp, cea de-a patra putere în societate. Demersurile de tip istorie a presei se constituie ca o necesară punere în perspectivă a fenomenelor media actuale, pentru înțelegerea critică a evoluțiilor și tendințelor acestora.

Florinela Floria¹⁵

¹⁵ Universitatea „Vasile Alecsandri” din Bacău.